

ורכב מאמינים

עלון שבועי מבית בני אמונים

פרשת ויקהל פקודי

מאוצרות אמונים

פניני אמן ותפלה בפרשה

ולא נתתו ה' אלקינו לגויי הארצות

"וביום השביעי יהיה לכם קדש" (לה ב)
דרש רבי יהונתן איבשיץ:

בשונה ממצוות רבות שיש מאמות העולם שמקיימים אותן, התייחדה מצות השבת בכך שרק עם ישראל מקיימים אותה. בארץ פלא בחרו כל האמות כיום מנוחה דוקא את הימים הסמוכים לשבת, ויום השבת התייחד למנוחת בני ישראל בלבד.

בנדאי פעל זאת הקדוש ברוך הוא למעננו. שהלא אמרו חכמים (שבת פ"ח ב) ששמירת השבת מגנה על ישראל משעבוד האמות, ואלו היתה אמה נוספת שומרת את השבת, היה בכך פתחון פה למקטרגים, שלא רק ישראל שומרים את השבת.

על טובה זו אנו מודים באריכות בתפלת יום השבת: "ולא נתתו ה' אלקינו לגויי הארצות, ולא החלתו מלכנו לעובדי, וגם במנוחתו לא ישכנו ערלים, כי לישראל עמך נתתו באהבה - לזרע יעקב אשר בם בחרת".

ערות דבש ח"ב דרוש ג

הקדמה עדיפה מהדור

"הנשואם הביאו את אבני השהם ואת אבני המלאים לאפוד ולחשו" (לה ג)

"מה ראו נשיאים להתנדב בחנכת המזבח בתחלה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה? אלא כך אמרו נשיאים: 'תנדבו עבור מה שמנדבין, ומה שמחסרין אנו משלימין אותו...' ולפי שנתעצלו מתחלה לחסרה אות משמם; והנשואים כתיב" (רש"י).

על שלחנו של הרדב"ז, רבם של יהודי מצרים, עלתה שאלה על אודות אדם שהיה חובש בבית האסורים, ולאחר מסכת שתדלנות הור לו לצאת יום אחד בשנה לתפלה במגן. האיש התחבט בשאלה באיזה יום יבחר, והרדב"ז פסק לו שפיון שפולל נקוט בדינו: אין מעבירין על המצות" (פסיקתא דר"ב, א) עליו לצאת להתפלל במגן בהזדמנות הראשונה שתתאפשר לו, ואף אם לא יהיה זה יום חשוב במיוחד במעגל השנה.

ראה לדברי הרדב"ז הביא רבי עקיבא יוסף שלזינגר בעל 'לב העברי' מהמבאר דברי רש"י שלפנינו שהנשיאים נתבעו על כך שהמתינו מלהרים את נדבתם עד שיתנדבו יתר העם. הרי מיצונו שאף שכונתם באחור המצוה היתה לשם שמים, שהלא המצוה נקראת על שם גומרה (סוטה י"א), נתבעו הנשיאים על כך שלא הדרזו לקיימה.

שרת הרדב"ז ח"ד סי' אלף פ"ז: 'מדות תיאל' אות תתרט

להקדיש את הרצון הראשון לה'

"והם הביאו אליו עוד נדבה במקור" (לו א)

דרש ה'שפת אמת' כי פסוק זה מורה שבטל הסבה

איש אמונות רב ברכות

"אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פקד על פי משה" (לח כא)

"אלה פקודי המשכן, כך פתח רבי תנחומא בר אבא (משלי כח כ): 'איש אמונות רב ברכות', אהה מוצא כל מי שהוא נאמן הקדוש ברוך הוא מביא ברכות על ידיו... 'איש אמונות' זהו משה שהוא נאמנו של הקדוש ברוך הוא, שצאמר (במדבר י"ב ט): 'לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא', הרי איש אמונות. 'רב ברכות' שכל הדברים שהיה גזבר עליהם היו מתברכים, לפי שהוא נאמן" (שמר"ג נא א).

הסבר נוסף על הסבה שמשה רבנו נקרא 'איש אמונות' פרש בספר נחמד מהרב:

האדמו"ר רבי יחזקאל מקוזמיר פרש שלפיקך אמרו חכמים (ברכות נ"ג ב): "גדול העונה אמן יותר מן המברך". משום שעניית אמן מסמלת ענוה, שכן לעמת המברך שעושה זאת מחמת תועלתו האישית, העונה אמן אינו מחשיב את עצמו אלא מבקש שתתקיים ברכת חברו, ולכן גדול הוא מן המברך. על פי דבריו נתן לבאר שמשה רבנו שהיה ענו מפל אדם כנה "איש אמונות", מפני "שרצה שכל ישראל יברכו והוא יענה אמן".

בעל 'חסד לאברהם' מרדומסק הוסיף ואמר שאף שמו של משה רבנו רומז לתבת 'אמן', שכן סופי התבות של האותיות המרכיבות את השם 'משה' - מ"ם ש"ן ה"א הם 'אמן'.

ובדרך אגב, בעל 'מגלה עמקות' מפרש כי הפסוק: "איש אמונות רב ברכות" המפורש בפרש פאן, בא ללמד כי גדול העונה אמן יותר מן המברך" וכידי? "רב" פרושו גדול, כפיתוב: "ורב יעבד צעיר" (בראשית כ"ב א). והוא שאמר הכתוב: "איש אמונות" - העונה אמן "רב ברכות" - מעלתו רבה ממעלת המברך.

'מגלה עמקות' נישב: 'נחמד מהרב' פקודי: 'חסד לאברהם' תצנה

שבכל בקר מתחדשים רצונותיו של האדם, על כל בר ישראל להקפיד להקדיש את רצונו הראשון לעבודת ה'. אמר רבי יצחק מאלצאן כי רעיון זה עומד מאחורי הסבה שאנו מסמיכים את בקשות: "הי רצון... שיתרילנו בתורתך" לברכת "המעביר שנה". מיד עם העברת השנה מעינינו והתחדשות רצונותינו, אנו מצהירים כי רצוננו אף ורק לעסק בתורת ה' ומצוותיה, ולאחר שהתחלנו את היום כראוי, בנדאי משיף הרצון הטהור לאורך היום כלו. שפת אמת תרי"מ ש"ס יצחק על סדור התפלה - המעביר שנה

גלימתו של נפולאון בבית הכנסת

"ויעש את הפיור נחשת ואת פנו נחשת במראת הצבאת אשר צבאו פתח אהל מועד" (לח ה)

בנות ישראל היו ביזן מראות שראות בהן כשהן מתקשטות, ואף אותן לא עקבו מלהביא לנדבת המשכן" (רש"י).

המהר"ל הביא בשם בעל ספר האגדה שאין לתפר מעיל לסיפר תורה מאריג שמשמש לצרכי הדייט, וכפי שאמרו חכמים (מנחות כ"ב א), שאין להעלות על גבי המזבח עצים שהשתמש בהם הדייט.

הרמ"א (או"ח קמ"א) פסק כן להלכה, אף כתב המגן אברהם (שם ה) שאסור זה אינו אמור אלא אם משתמשים בחפץ כמות שהוא, מבלי לשנותו. אולם אם שנוהו ועשאוהו לכלי אחר מתר להשתמש בו, וכפי שמצינו שעשו את הפיור ממראות הצבאות.

חסידי מספרים כי בעלות האדמו"ר רבי משה מזעלוב לארץ ישראל, קבע בבית המדרש שישד בירושלים פרכת שנתפרה מגלימת הקיסר הצרפתי נפולאון לאחר שהטביל אותה במקוה. את הגלימה קבל בירושה מאביו, האדמו"ר הראשון מזעלוב, אשר קבלה מיד נפולאון בעת שנוכח בגדל קדשתו, כאשר חזה מראש את נפילת צבאו בפלחמה עם רוסיה.

שרת מהר"ל סי' קיד: קבץ מעניי החסידות' ג עמ' 61

מאה ברכות לחזק האמונה

"ואת אדני הפרכת מאת אדנים" (לח כ)

כתב 'בעל השו"ר' כי כנגד מאת האדנים שהצטוונו לקבל במשכן, תקנו חכמים לברך מאה ברכות בכל יום. ורמז לדבר מלשון הפתוב (שה"ש ה טו): "מיסדים על אדני פיז", "על" בגימטריה מאה, כלומר: מאה הברכות התיסדו לזכר 'אדני פיז'.

הוסיף ובאר החידושי הר"ם כי כפי שהאדנים היו היסוד של המשכן, כך תקנת מאה הברכות היא אבן יסוד לחיי היהודי, שהמקפיד לקיימה זוכה להפגים בכך שהקדוש ברוך הוא אדון הכל.

'אמרי הר"ם'

ברכות מאה ברכות שורה השכינה

"ולא יכל משה לבוא אל אהל מועד כי שכו עליו הענן וכבוד ה' מלא את המשכן" (מ לה)

כתב רבנו אפרים:

"מלא את המשכן" - ראשי תבות: מאה. רמז הפתוב בכך, שקפי ש"כבוד ה' מלא את המשכן", כך שורה השכינה בבתי כנסיות שמקפידים בהם על אמירת מאה ברכות.

רבנו אפרים על התורה: תוספות השלם עמ' רסא

ברכות השחר
בחברותא -
מקפים
בישועות.

דברים נפלאים על מעלת עניית אמן כותב
רבנו יחזקאל קצנלנבוגן בעל 'כנסת יחזקאל'
בצאתו הידועה (עמ' ג):

"הנני פוקד על אמן". מנינו כל מחשבות זרות, ולענות אמן בקול רם...
ובזכות אמן! יהיו בתיכם מלאים כרמון, ותעלו כטוב-שמן, והקמים עליכם
יהיו כדמון, ויצילכם ה' משעיר ותימן, ותזכו לעלות למקום ששם גדל קנמון!
[עצי ירושלים של קנמון היו (שבת סב א)...]

החדש אשר ישועות בו מקיכות

בקשות 'הרחמן' (ז)

הפרת הטוב בברכת המזון

בסדר בקשות 'הרחמן' סדרו חכמים ברכה מיוחדת שאותה מברך האורח האוכל על שלחן אחרים. מקורה של ברכת האורח הוא בדברי הגמרא בברכות (מא א): 'כי הא דאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי: בעל הבית בוצע... ואורח מברך, כדי שיברך [את] בעל הבית. מאי מברך? יהי רצון שלא יבוש בעל הבית בעולם הזה ולא יבשל בעולם הבא. ורבי מוסרי בה דברים: ויצלח מאד בכל נכסיו, ויהיו נכסיו ונכסיו מצליחים וקורבנים לעיר, ואל ישלט שטן לא במעשי ידיו ולא במעשי ידיו, ואל ידחק [ידמו] לא לפניו ולא לפניו שום דבר הרהור חטא ועברה ועוון מעתה ועד עולם.'

חשיבותה של ברכה זו רבה היא עד מאד. בעל הסמ"ג (עשן כז) אף הביא לה בשם הירושלמי מקור מן התורה (דברים ח): 'ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך' - 'את לרבות בעל הבית. והיעבץ בסודו הארץ שמעלתה וכתב: 'התמיהה עלינו... שהקלנו בו והשלכנוהו אחרי גוינו, וכן לא יעשה!'

על הגר"ז מבריק העידו כי היה עוזקם בברכה זו ומחשיבה עד מאד, וכשהתארח אצל מקרבו רבי וולף רוזנברטן בשוויץ המליץ לו: 'בכל הזדמנות שיזדמנו אורחים על שלחןך, תבע מהם לברך בברכת האורח' (הרב מרדכי ח"ד עמ' 467).

עצם העבדה שתקנו חכמים ברכה מיוחדת לאורח האוכל על שלחן בעל הבית מבטאת את חשיבותה וחובתה של הברכה הטוב בהדרגת מהאדם כלפי מי שהיטיב לו, שמחמתה חיבהו לברכו על כל מה שטוב למענו.

במלותיו המיוחדות הפליא לבאר זאת הפלא יוצץ (ערו הלול):

'והמקבל טובה מחברו ראי להללו ולברכו בסתר ובגלוי שלא להיות כפוי טובה. ואפילו על פרוסת לחם שאוכל אצל בעל הבית תקנו רבותינו ז"ל שיברך לבעל הבית... כל שכן המקבל מחברו טובה יתרה וכל מין הנאה בין קסף בין שוה קסף שמחוב לברכו, ובזה יחולו ברכות על ראשו...'

ובי וחומר למלך מלכי המלכים רבי ישראל גגארה בקנטרס כפלי מחזיק ברכה (פ"ב) מפרש שברכת האורח שלכה בברכת המזון כדי שנקבל ממנה השקפה נכונה על ברכת המזון. שאם חיבו חכמים את האורח להודות לבעל הבית, את שלא נתן לו חיים אלא לשעה, על אחת כמה וכמה עלינו להודות לקדוש ברוך הוא שנתן לנו חיים וספק כל צרכנו מיום ליתנו ועד עתה.

ואכן, בדבריו שם קובל רבי ישראל

גגארה על אורחים שמברכים את ברכת האורח בהטעמה כדי למצא חן בעיני בעל הבית, ואלו את ברכת המזון שהיא עקר ההודאה למי שהיטיב ומיטיב עמנו בכל יום ויום, הם מברכים במרוצה.

שהעשירות לא תביאה לידי חטא באמור, עקרה של ברכת האורח היא: 'שלא יבוש בעל הבית בעולם הזה ולא יבשל בעולם הבא'. האבודרהם פירש זאת כך: 'לא יבוש בעולם הזה מחמת עני. ולא יבשל בעולם הבא מחמת עונות שהיו בידו'. באר זאת רבי ישראל יונה לנדא אב"ד קעמפנא על פי הכתוב (קהלת ה'): 'עשר שמור לבעליו לרעתו, והינן שהעשר עשוי לטורדו מהעולם הבא חלילה. ועל כך מבקש האורח: 'שלא יבוש בעל הבית בעולם הזה' - שלא יבא לידי עניות, ועם כל זאת 'ולא יבשל בעולם הבא' שהעשירות לא תביאה לרעתו, שלא יבא לידי חטא מחמתה אלא תצמיח לו אף גדלה בעולם הבא (מעון ברכות' ברכות מז א).

רבי יצחק זאב ידלר מחכמי ירושלים באר כי ברכה זו נתונה לבעל הבית בפרט כנגד מדה; כיון שבעל הבית הציל את אורחו מבושת עניות, כבך שקובלו בסבר פנים יפות, ראי לאורח לברכו שלא יבא לידי בושה וכלמה לעולם. וכפי שמבאר בבביתא (ורדשו"ט לט ב) ששכר מצות הנכנסת אורחים נתן לאדם בעולם הבא, ופרותיו - בעולם הזה (תפארת הגר"ז עמ' עה).

בושה בעולם הזה וכלמה בעולם הבא

את הסבה שנקטו לשון 'בושה' על העולם הזה וכלמה' על העולם הבא, יש לפרש על פי מה שטבאר המלבי"ם (תקאל לו לב) ב'בושה' היא כשעצם מתבייש מעצמו, ואלו 'כלמה' היא כשהוא מתבייש מכלימו. ומברך האורח, שלא יכשל בעל הבית בחטא וממילא 'לא יבוש... בעולם הזה' - מעצמו, 'ולא יבשל בעולם הבא' - כשיעידו לפניו על עוונותיו (בית ועד לחכמים ח"ד עמ' י).

הפלימה גדולה מן ה'בושה', כפנתוב (שערי מה טו): 'בושו וגם נכלמו' (שערי תשובה א כב). ברבנו יונה (אבות ג א) מבאר כי אכן בשבת הנפש לאחר הפרדה מהגוף גדולה ממה שהיתה מתבישת בעודה בתוכו. כי מדת השכחה מקורה בטבע הגופני, ולכן גם אם יעשה אדם מעשה מכוער ויתביש בו מבני אדם, בתוך שנה או שנתיים, ישפח הדבר ממנו או יתשוו וחסורו טרדתו מלבו. אף כאשר הנפש נפרדת מהגוף הנשמי אין שכחה לפניה, כי בלה ברה זכה, וכשמתבישת לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, לעולם ולעולמי עד תעמד בבשתה, וכמו בפעם הראשונה, כך תעמד מבוישת לעולם.

ספורים רבים עוברים מפה לאן על אודות פקחותו ושנינותו המיוחדים של החסיד הנודע, הגאון רבי שמאי גינזבורג זצ"ל, משמשו בקדוש של בעל האמרי אמת' ומחבר ספרי אמרי שמאי. בהיותו בגיל העמידה עסק רבי שמאי בפעילות ענפה בקרב מוסדות השלטון למען התורה והיהדות. בין תפקידיו המגוונים סיע רבות להעלאת שרדי השואה מארצות אירופה לארץ הקודש, בתקופה שבה היו שעררי נעולים בידי האנגלים.

פעילות זו דרשה מסירות נפש וזבקות במטרה, וכן חקמה ותבונה יתרה. אלו היו תכונות שאפיינו את רבי שמאי במיוחד, והוא הקדישן לטובת פעילות הקדש שבה עסק.

ספורנו עוסק באחד ממצעיי ההצלה שנהלו במקרים נפש בידי רבי שמאי וחבריו למען העלאת פליטי השואה לארץ הקדש.

כיון שמדבר היה בפעילות בלתי חקית בעליל, דרושה היתה סיעתא דשמיא רבה כדי שהעניינים יתנהלו כראוי, ללא תקלות, למרות הסכנות שהיו קיימות בכך. כך, המבצעים המפלאים לוו כל העת בתפלות רבות הן מצד הנצולים והן מצד המצילים.

במצע המדבר החל בפגישה שקטים אהרן, אהרן מפעילי ההצלה, עם מפקד משומרת החופים הפולני במטרה לסיע לספינה שאותה בקשו להוציא מהנמל הפולני שהיה נתון תחת אחריותו. בקרב ספינה זו שכנו יהודים שבקשו למצא מקלט בארץ הקדש.

הנח הראשון התרחש כבר בתחלת השיחה ביניהם, כאשר המפקד הטיל פצצה בפניו בן שיחו: 'דבר אתי במאמץ-לשון, אני מבין אותה היטב...!'

לבו של אהרן התמלא בהודאה לבוורא העולם על רב חסדיו. מלכתחילה שמע כי מדבר במפקד קשות שאינו מוכן לטל סגונים, ועתה הוקל לו כאשר התברר כי הלה ממוצא יהודי, ומשום כך בודאי ילה נכונות לסיע.

'הלא אתה יודע', פתח אהרן, 'כי יהודים רבים, אודים מצלים מאש, שבו לעירותיהם החרבות לאחר המלחמה. האדמה בערה תחת רגליהם, והם בקשו בכל לבם להצטרף לאחיהם היושבים בארץ ישראל.'

כאך לאח אני מבקש מוקד: אנו מתעתדים בעוד כמה ימים לשכר ספינה שתוביל את אחינו הדוויים לארץ ישראל, והיעד המהיר של הספינה הוא איטליה. אבקשה כי תרתם למשימה, כבך שתדאג כי היהודים יעלו לספינה ללא בעיות ועכובים.'

מפקד משמר החופים הרהר לרגע קט לפני שהשיב בבטחון: 'בסדר גמור, אני לוקח אחריות אישית שהענין יסדר על הצד הטוב ביותר.'

'תודה רבה!' אהרן לא הצליח לכלא את התרגשותו, 'אני יוצא עתה לחפזים אחר אנה מתאימה, אשוב לכאן כאשר הכל יהיה מסודר.'

בתוך כמה ימים נשפרה האניה, ואהרן, בלווי רבי שמאי גינזבורג הגיעו לנמל הפולני כדי לפתח במבצע.

המבצע היה חשאי. על פו רבה היתה בהלתם של רבי שמאי ומלוויו כאשר בעודם צועדים בנמל נגש אליהם איש בעל חזות פולנית, לבוש בבגדים אזרחיים, ושאל אותם: 'הכל בסדר אתכם?!' אולם חיש מהר הרגיע אהרן את רבי שמאי כאשר נוכח לראות שהוא הקצין היהודי שהתחייב להגות באחריות אישית על המבצע.

אלא שרבי שמאי בחקמנו לא היה רגוע. 'עלינו להבות תפלה שהעניינים יתנהלו כשורה', אמר לאהרן, 'משום מה נראה לי שהמפקד היהודי חושש להסתכן.'

בשעת לילה מאחרת החל המבצע.

פרשית השחד שלא נבראה

מאות יהודים, אנשים נשים וטף, יצאו ממוסקן שנשכר מראש מהנהלת הנמל והחלו לצעד בזהירות לעבר האניה שאמורה היתה להובילם לחוף מבטחים.

אט אט הם עלו על הספינה. קשישים וחולים נתמכו בידי צעירים, ופעוטות נשאו בידי הוריהם. על האניה עמדו סדרנים שכגון את הנוסעים איש מיד לחדרו. משהתמלאה האניה, היא הפליגה אל לדרקה, ושפתותיהם של רבי שמאי ושפתו לא חדלו מלמלמל פרקי תהלים - הן מי כמוהם ידע עד כמה מסכן הוא המבצע.

ולפתע, אשר גורו אליהם בא; צעקה חדה פלחה את דממת הלילה, ולאומת אור עצמית קרעה את מסך החשכה. מאי שם הפליעה סירת משפרה עמוסה בשוטרים, מהם קצינים עטורי דרגות, אשר הורתה לאניה לעצור.

הסירה נצמדה לאניה, סלס חבלים השלף ממנה אל על ונתפס על מעקה הספון. הראשון שעלה על גבי היה לא אחר מהמפקד היהודי, כשאחריו עולים יתר השוטרים.

כפי הנראה קבל האיש לפתע רגלים קרות ומתוך חשש פו יבלע לו החליט לחבל בהצלחת המבצע.

לבו של אהרן נפל בקרבו מרב חרדה. הימכן כי כבר בשלב זה ידו המבצע לכשלו?! אהרן הביט לעבר רבי שמאי ששפתיו לא פסקו לרגע מלמלמל פסוקי תהלים. נראה היה כי אף הוא עם פקחותו לא ידע כיצד להתמודד עם ההפתעה.

אהרן נסה להתחנן במאמץ-לשון למפקד, זה שאף לפני כמה ימים פה האיר לו פנים, אלא שהלה התעלם ממנו כאלו היה אור. הוא שרק קצובות במשרוקית שבפיו הכריז לפני הנוסעים להתאסף על הספון: 'כל מי שלא יהיו בידו תעודות הפלגה רשמיות יורד מיד מהאניה, הישר לבית המעצר!' הכריז בקול רועם, כביכול אינו יודע כי לאיש מבין הנוסעים אין תעודה שכזו.

בהלה אזהרה את הנוסעים, ובדיקת באותו רגע, משמים האירו את עיניו של רבי שמאי. הוא פנה לאהרן אובד הצעות ולחש באזנו כמה מלים. אהרן הבין. הוא עשה על פניו ארשת פנים חמורת סבר ולחש באזניו של המפקד בשפה שאיש מפקודיו לא הבין, במאמץ-לשון:

'אם אנו מובלים עתה לבית המעצר, גם אתה תאבד יחד אתנו... התור לנו מיד את עשרים אלה הדולרים שקבלת מאתרא אשור המבצע!'

הלה הביט באהרן במבט מבלבל: 'עשרים אלה דולר? על מה אתה מדבר?' 'גם אני איני יודע', לחש אהרן, 'נתן לבית המפשט לברך זאת...'

פניו של המפקד החירו כאשר הבין כי נכנס זה עתה למלכוד. הוא ידע כי בבית המפשט לא ימחרו לדחות את טענתם של אהרן ושפתיו על הצלת שחד מצדו. ארכו לו לא יתר משגיאות ספורות כדי להבין את אשר עליו לעשות.

כך, באותו טון קשוח שקדם לכן הפגין כלפי הנוסעים, הוא פנה עתה לשוטרים שפמעט והללו בבצוע המשימה והורה להם לעצור: 'הכל בסדר, הספינה ששחררת לדרכה! פסק.'

הללו הביטו זה בזה בחסר בהנה, אולם חזקה עליהם פקודתו. בזה אחר זה הם ירדו מהאניה, והאניה יצאה לדרכה.

חפלותיו של רבי שמאי ושל יתר הנוסעים נשאו פרי. בפקחותו הנדירה שחונן בה משמים, הביא רבי שמאי הצלה לפליטים האמללים שתקנתם מנעט ונבוכה.

הגאון החסיד עמ' 914